

Tréneri gyakorlat: hospitálás tantárgy

*Közszolgálati kompetenciafejlesztő tréner
szakirányú továbbképzési szak*

Korpics Márta – Ruzsa Dóra

A kiadvány a KÖFOP-2.1.1-VEKOP-15-2016-00001
„A közszolgáltatás komplex kompetencia, életpálya-
program és oktatás technológiai fejlesztése” című
projekt keretében készült el és jelent meg.

Szerzők:

© Dr. Korpics Márta
© Dr. Ruzsa Dóra

Szakmai lektor:

Dr. Siba Balázs

Olvasószerkesztő:

Kiss Eszter

A kézirat lezárásának dátuma:

2018. június 8.

Kiadja:

© NKE, 2018

Felelős kiadó:

Prof. Dr. Kis Norbert
Dékán

A mű szerzői jogilag védett. Minden jog, így különösen a sokszorosítás, terjesztés és fordítás joga fenntartva. A mű a kiadó írásbeli hozzájárulása nélkül részeiben sem reprodukálható, elektronikus rendszerek felhasználásával nem dolgozható fel, azokban nem tárolható, azokkal nem sokszorosítható és nem terjeszthető.

TARTALOM

1. Bevezetés: A tantárgy tartalma, tantárgyi célkitűzések	4
1.1. A hospitálásra vonatkozó alapelvek	5
1.1.1. <i>Kompetencia-alapú oktatás</i>	5
1.1.2. <i>A reflektivitás</i>	7
2. A hospitálás helye a trénerre válás folyamatában	9
2.1. A hospitálási szakaszok fontossága, jelentősége	10
2.1.1. <i>Tájékozódás</i>	10
2.1.2. <i>Az intézményrendszer megismerése</i>	10
2.1.3. <i>Hospitálás tréningen, tréningmódszereket használó gyakorlati foglalkozáson</i>	10
2.1.4. <i>A megfigyelési adatok elemző feldolgozása, értékelése</i>	12
2.1.5. <i>A tapasztalatok beépítése a trénerre válás folyamatába</i>	12
2.2. A hospitálási tapasztalatok feldolgozásának ajánlott szempontjai	12
2.3. A mentor-tréner szerepe a folyamatban	13
3. Egy gyakorlati példa bemutatása	14
3.1. A tevékenység megfigyelése és értékelése	14
3.1.1. <i>A tevékenység leírása</i>	14
3.1.2. <i>A hospitálási napló megismerése és „értelmezése”</i>	15
3.2. Módszertani szempontú megfigyelés	17
4. Összegzés	20
5. Mellékletek	21
5.1. Szelektív jegyzőkönyv – minta	21
5.2. Hospitálási napló – minta	22
6. Irodalomjegyzék	24

1. BEVEZETÉS: A TANTÁRGY TARTALMA, TANTÁRGYI CÉLKITŰZÉSEK

A közszolgálati kompetenciafejlesztő tréner szakirányú továbbképzési szak nagy hangsúlyt fektet a gyakorlatorientáltságra. Ez a képzésben megvalósítva azt jelenti, hogy különböző témájú tréningeken szerez a hallgató saját élményt, illetve tréning helyzetekbe helyezve ő maga is tervez, majd a képzés későbbi szakaszában vezet is tréning-gyakorlatokat. A közigazgatás képzési és továbbképzési rendszere nagymértékben támogatja a kompetencia-fejlesztő gyakorlati elemeket a különböző képzések során. Valószínűsíthetően azok a hallgatók, akik a képzésbe jelentkezték és trénerre szeretnének válni, korábbi tanulmányaik során sok tapasztalatot szereztek már a tréning módszertanra épülő képzésekről. Nemcsak a tapasztalatot feltételezzük, de a szakma iránti elkötelezettséget és motiváltságot is. Feltételezzük tehát, hogy a hallgatónak vannak a területről saját élményei, fontosnak és izgalmasnak tartja a tréning-alapú képzéseket és örömmel fejleszti magát ezen a területen.

A motiváltság tehát valószínűsíthetően megvan, de hogyan válik az érdeklődőből, az elkötelezett hallgatóból egy ennyire gyakorlati készségfejlesztésre épülő képzésben a szakmája elméleti és gyakorlati fogásait ismerő, ezeket rutinosan és adekvátan alkalmazó szakember? Hogy lesz képes egy két féléves képzés felkészíteni az erre vállalkozókat egy ilyen felelősségteljes és sok kockázatot magában hordozó szakma elsajátítására? Hát úgy, hogy a vállalkozókat a képzés egy jól megalapozott és az alapokra tudatosan építő folyamat során készíti fel feladatának ellátására. Olyan ez, mint egy háznak a megépítése. Ha nincsenek elég mélyen megásva az alapok, akkor a falak bizonytalanok és tető súlyát nem tudják elhordani. A hasonlatnál maradva a képzés alapjaihoz tartozónak gondoljuk a képzés elméleti tárgyait, illetve az első félév saját élményű tréningjein való reflektív részvételt és a trénerre válást elősegítő hospitálási gyakorlatot is. A hospitálás azoknak a képzéseknek a része, ahol nagy hangsúlyt helyeznek a gyakorlati készségfejlesztésre, ahol a szakma elsajátításához hozzátartozik az is, hogy a jelölt képzésének egy szakaszában megfigyelje azt, hogy a szakmát a nagy szakmai gyakorlattal rendelkező, a szakmájukat magas szinten művelő szakemberek milyen eszközökkel, módszertannal végzik ezt a munkát a „terepeken”. Ezt a megtervezett, tudatos és reflektív folyamatot fedi le a képzésben a hospitálás.

A gyakorlat 26 órás és három szakaszból áll. Az első szakasz, a tényleges hospitálást megelőző 4 órás jelenléti felkészítő képzés. A második szakasz a tréningalkalom látogatásából, megfigyeléséből áll. A 18 óra magában foglalja a kétszer egynapos, vagy egyszer kétnapos tréningalkalmat (minden tréning 8-8 óra), illetve azt a két órát, amit a mentor-tréner és a hospitálást végző hallgató a tréninget követően a tréning megbeszélésére fordít. A megfigyeléshez szorosan hozzátartozik a tréningen készített jegyzőkönyv, illetve hospitálási napló, majd ezt követően ennek megbeszélése a vezető (mentor) trénerrel. A gyakorlatot egy szintén 4 órás jelenléti képzési rész zárja, amely a hospitálási gyakorlat értékeléséből áll. A gyakorlatok pontos leírását és tartalmát a tréning forgatókönyv és a gyakorlatok leírásai tartalmazzák.¹

Jelen tananyag több célkitűzést is magáénak tekint. Egyrészt bemutatja azokat az alapelveket, amelyet fontosnak tartunk a hospitálási folyamat során. Ez a kompetencia-alapú és a reflektív oktatás elveit jelenti. Másrészt rendszerbe helyezve értelmezi a hospitálási folyamatot és kijelöli az egyes folyamatok részfeladatait a jelölt számára. Ehhez a részhez mellékelten csatoltunk olyan minta-

¹ Tréning forgatókönyv, illetve Tréning gyakorlatok leírása, segédletek.

dokumentumokat, amelyeket használni lehet a hospitálás során alkalmazott megfigyelési tevékenységhez és a megfigyelt folyamat dokumentálásához. Hogy a minták közül melyiket választja majd a jelölt, az a hospitálásra felkészítés jelenléti képzési alkalmán dől el. A felkészítő alkalom egyik fontos feladata ugyanis az, hogy a hallgatók közösen készítsenek el egy olyan jegyzőkönyvet, amely a megfigyelés során alkalmas lesz arra, hogy ennek alapján a tréningen látottak, tapasztaltak rögzítésre kerülhessenek. Nem kötelező ezek használata, hiszen a jegyzőkönyvet, illetve hospitálási naplót a felkészítő mentor-tréner és a hospitáló hallgatók közösen véglegesítik. A tananyag harmadik része egy másik képzésbe való betekintéssel mutat be egy folyamatot arra vonatkozóan, hogy hogyan lehet felkészülni a hospitálásra, és hogy milyen dokumentumok segítik magát a megfigyelési tevékenységet és annak minél objektívebb rögzítését.

A tananyag összeállításához a pedagógia szakirodalmat és a különböző felsőoktatási intézmények tanítási gyakorlatának lebonyolításához összeállított segédleteket használtuk forrásként. Tettük ezt azért, mert a két szakma gyakorlatorientáltságát, a felkészülés folyamatát és a végeredményét tekintve sok hasonlóságot mutat. Mindkét szakterületen emberekkel kell foglalkozni és nagyon fontos a képzési folyamatban az, hogy mielőtt a jelölt ténylegesen elkezdene a gyakorlatban alkalmazni tudását, a szakma gyakorlóinak foglalkozásait kell megfigyelnie és értékelnie, és ezeket a tapasztalatokat be kell integrálnia saját szakmai tapasztalatai közé.

1.1. A hospitálásra vonatkozó alapelvek

1.1.1. Kompetencia-alapú oktatás

Az utóbbi időben Magyarországon már a felsőoktatásban is felerősödtek azok az igények, és ezzel párhuzamosan azok a fejlesztések, amelyek a gyakorlatorientált oktatásra helyezték, helyezik a hangsúlyt. A középszintű oktatásban ilyen képzések a szakmai tudás elsajátítását célzó képzések, a felsőoktatásban a néhány éve bevezetett, de sajnos csak kevés képzési területen engedélyezett és elfogadott duális képzések. A felsőoktatási képzési kínálat részét képezik a szakirányú továbbképzések is, amelyek célzottan gyakorlatorientáltak, ezen belül pedig kompetencia-fejlesztők. A nemzetközi tapasztalatok azt mutatják, hogy a kompetencia-alapú oktatás azért nagy kihívás, mert ezzel egy olyan komplex, több tényezős álló fejlődésnek kell megvalósulnia, amely az oktatási környezet több elemét is érinti. Az uniós törekvésekkel összhangban a kompetencia alapú fejlesztések és a kompetencia alapú oktatás a 2000-es évektől van jelen a hazai oktatásfejlesztési gondolkodásban és gyakorlatban. A kompetencia-alapú oktatás előtérbe kerülésének több, egymást erősítő oka van. Az okok mögött fellelhetők a paradigmátikus változást célzó törekvések, amelyeket nyilván a munkaerőpiaci változások indukáltak. Maga a fogalom először a szakképzésben jelent meg, hiszen leginkább ez a képzési forma az, ahol a kognitív szintű tanulási folyamatot ki kell egészíteni, meg kell erősíteni a cselekvési szintű tanulási folyamattal is. Az utóbbi években azonban a kompetencia-alapú oktatási törekvés általános érvényű vált, ennek egyik alappillére volt a felsőoktatási képzési és kimeneti követelmények kompetencia-alapúvá tétele.

A kompetencia latin eredetű szó, alkalmasságot, ügyességet jelent. A szó főnévi formája a *competentia* az illetékeség, maga az ige a *compeo* a valamire képes, alkalmas jelentéssel használatos. A kompetencia fogalma az 1990-es évektől kezdve vált a pedagógiai fejlesztések egyik fő irányjelzőjévé. A fogalom értelmezése nagyon sokrétű, talán ezért is nehéz egyetlen megközelítés mellett leforgonyozni. A laikus közvélemény, a közbeszéd és a döntéshozók egy része, amikor a kompetencia fogalmát használja, leginkább egy adott szakmához tartozó szakember alkalmasságát, ügyességét,

jártasságát érti ide². Coolahan meghatározása szerint „A kompetenciát úgy kell tekinteni, mint olyan általános képességet, amely a tudáson, a tapasztalaton, az értékeken és a diszpozíciókon alapszik, és amelyet egy adott személy tanulás során fejleszt ki magában.”³

A képzések kompetencia-alapúvá válásának eredményeképpen a kompetencia leírása és kutatása az elmúlt évtizedekben a hazai pedagógiai és oktatási szakmai egyik kiemelt területévé vált. A kutatásokra itt csak röviden térünk ki, néhány nagyon fontos hazai megközelítést kiemelve. Henczi – Zöllei a kompetenciát a tevékenységek felől közelíti meg, mivel megközelítésük szerint a kompetencia mindig aktivitásokhoz kötődik. A kompetencia fogalmát az alábbiak szerint értelmezik: „A kompetencia a tanulás (tapasztalás, gyakorlás) eredményeként kialakuló személyes erőforrás-képződmények strukturált és együttes rendszere, mely az egyén számára – egy konkrét szellemi és/vagy fizikai szakterületen – lehetővé teszi a megszerzett ismeretek és személyiségbeli komponensek konstruktív és sikeres alkalmazását.”⁴ A kompetencia öt összetevőjét a kognitív komponensek, a jártasság, a készségek, a képességek és konstruktív elemek alkotják. A szerzőpáros kiemeli még azt is, hogy az ő megközelítésükben a kompetencia nem egyszerűen az ismeretek alkalmazását, hanem a „személyiségbeli sajátosságok cselekvés közbeni használatát is magában foglalja.”⁵ A szerzők a kompetenciák összetevőit egy jól áttekinthető, és a kompetencia összetevőket szemléletes módon bemutató táblázatba szerkesztették. A táblázat a kompetencia jellemző vonásán túl a kompetencia összetevőire és a kompetencia fejleszthetőségeire is rámutat. Az első három összetevő elemei (kogníció, jártasság, készségek) a könnyen látható, tudatos szinten vannak, így könnyen fejleszthetőek. A negyedik összetevő, a képességek elemei a látható, tudatos szinthez tartoznak és fejleszthetőek. Az ötödik összetevőt illetően: a konstruktív elemek a személyiségbe integráltan léteznek, ezért fejlesztésük komoly nehézségekbe ütközik (1. sz. táblázat).⁶

A kompetencia jellemzője: észlelhetőség és tudatosság	A kompetencia összetevői	A kompetencia jellemzője: fejleszthetőség
Könnyen látható, tudatos szint	Kognitív komponensek (átfogó konceptuális rendszer és szakmaspecifikus ismeretrendszer)	Könnyen fejleszthető
	Jártasságok (know-how komponensek)	
	Készségek (know-how komponensek)	
Látható, tudatos szint	képességek (intellektuális, kommunikációs, cselekvési és szociális képességek)	Fejleszthető
Személyiségbe integrált, szituációkban megnyilvánuló, dominánsan tudatos szint	konstruktív elemek (értékek, beállítódások, önértékelés, önismeret, társismeret, énkép, empátia, érzelmek, etikai sajátosságok, esztétikai igényesség stb.)	Nehezen fejleszthető

1.sz. táblázat: A kompetencia-összetevők szintjei.⁷

² Vass 2006.

³ Coolahan id. Vass 2006.

⁴ Henczi-Zöllei 2007, 16.

⁵ Henczi-Zöllei 2007, 17.

⁶ Henczi-Zöllei 2007, 32–33.

⁷ Henczi-Zöllei 2007.

1.1.2. A reflektivitás

A másik alapelv, amelyhez a pedagógiai szakirodalmakat hívjuk segítségül, a reflektivitás. A trénerképzésben – hasonlóan a pedagógusképzésben – a leendő gyakorlati szakemberek tudásának és képességeinek fejlesztése a gyakorlati tudáson keresztül történik. Ebben az esetben, amikor a tudás forrása a tényleges gyakorlat, csak az épül be ebbe a tudásba, amelynek a használhatóságáról a szakember meg is van győződve. A kulcsszó, a tevékenység és a folyamat eredményeként létrejövő tudással kapcsolatban pedig a reflexió. Hunya Márta a reflektív pedagógusról írt tanulmányában így magyarázza a fogalmat: „A „reflexió” az új keletű kulcsszavak közé tartozik, bizonyára sok olyan pedagógus van, aki még nem is találkozott vele, ennek ellenére előfordulhat, hogy ő maga is reflektív szakember. A „reflexió”, a „reflektív magatartás” több annál, hogy elgondolkodunk valamin. Szinte mindannyian szoktunk olyasmin elmélkedni, hogy mit is csinálunk és ez hogyan hat másokra, de gyakran elmarad az a lépés, hogy tervet készítsünk arra nézvést, mit és hogyan csinálnánk másképp. A szakmai reflexió szándékos, céltudatos, strukturált, az elméletet és a gyakorlatot összekapcsoló, tanulással kapcsolatos, a változást és a fejlődést célzó, egy bizonyos cél elérésére irányuló gondolkodás.”⁸

A reflexióra épülő tapasztalati tanulás modelljét David Kolb és Ron Fry dolgozta ki a hetvenes években.⁹ A tapasztalati tanulást négy lépésből álló ciklusra bontják, melyek az alábbi lépésekből állnak. Gyakorlati tapasztalás, reflexió, absztrakció/elmélet és aktív kísérletezés. Az első fázis, a gyakorlati tapasztalás alatt a tevékenység a megfigyelés, adatgyűjtés, itt a probléma azonosítása a fő cél (mit és miért tettünk). A második fázis az elemzésről és a reflexióról szól, ahol az okok feltárása történik, itt a cél a működés és az esetleges kudarcok okainak az elemzése. A harmadik fázisban a tapasztalat birtokában lehet újabb eljárásokat, módszereket keresni, amelynek célja az esetlegesen mutatkozó probléma okának a megszüntetése. A negyedik fázisban a főszerep az aktív kísérletezésé, ahol is új módszereket lehet kipróbálni, illetve ezek hatását megfigyelni. A lépések ciklikus ismétlése egy spirálszerű fejlődés lehetőségét teremti meg (1. ábra).

⁸ Hunya 2014.

⁹ Hunya 2014.

Hogy működik a reflexió a szakmai gyakorlatban? Donald A. Schön mondja azt, hogy a reflexivitásnak tevékenység közben és után is meg kell nyilvánulnia. A tevékenység közbeni reflexió azt jelenti, hogy a folyamat közben kis távolságot tartva kívülről is képes magát a pedagógus, illetve a tréner látni. Ez a távolságtartás (reflexió) annak a lehetőségét adja, hogyha szükséges, lehessen módosítani, vagy bármilyen módon beavatkozni a folyamatba. A tevékenység utáni, illetve magára a tevékenységre irányuló reflexió pedig azt eredményezi, hogy a megvalósult folyamatot képes elemezni a személy az elvárt eredmény szempontjából. Ez alapján lehet a későbbi folyamatokat építeni. Ahogy az eddig leírtakból ez kiderült, ez valójában egy több szakaszból álló, állandóan ismétlődő folyamat, amelyben a tervezés, megvalósítás, értékelés szakaszát újra követi a tervezés, de már egy magasabb szinten.

Hogy miért fontos ez a reflektivitás? Két szempontot érdemes ezzel kapcsolatban elkülöníteni. Az egyik a visszajelzésekre való odafigyelés, a másik pedig az adott szerepeknek megfelelő tudás-és ismeretkészlet sajátosságával magyarázható. Mind a pedagógus, mind a tréner tudása gyakorlatlapú, fontos, hogy működésük közben elméleti tudásuk, nézeteik és mesterségbeli tudásuk között interaktív kapcsolat legyen. Tókos Katalin Donald A. Schön kutatásaira utal, amikor ezt a működést magyarázza: „a reflektáló és a problémát jelentő szituáció közötti kapcsolatot, párbeszédet reflexiónak nevezi. Értelmezésében a reflexió olyan gondolkodásmód, amely magában foglalja azt a képességünket, hogy ésszerűen válasszunk, és választásunkért felelősséget vállaljunk.”¹¹

A témával foglalkozó Hunya Márta is fogalmaz meg válaszokat a fenti kérdésre. Az első válasz az, hogy ez egy olyan szakmai elvárás, amely megjelenik a szakmai ellenőrzés és minősítés során. A második válasz a tanulók oldaláról közelít, és azt mondja, hogy a reflektivitás segít a tanulók szükségleteinek, képességeinek megértésében. A harmadik válasz már a pedagógusról magáról szól, hiszen a reflektivitás fejleszti az érzelmi intelligenciát és megtanítja a személyt az érzelmi felismerésére és jobb kezelésére. A negyedik válasz a fejlődésre utal, hiszen fejlődni csak úgy lehet, ha a személy képes arra, hogy értelmezze a vele történeteket és ezek alapján új utakat próbáljon találni.¹²

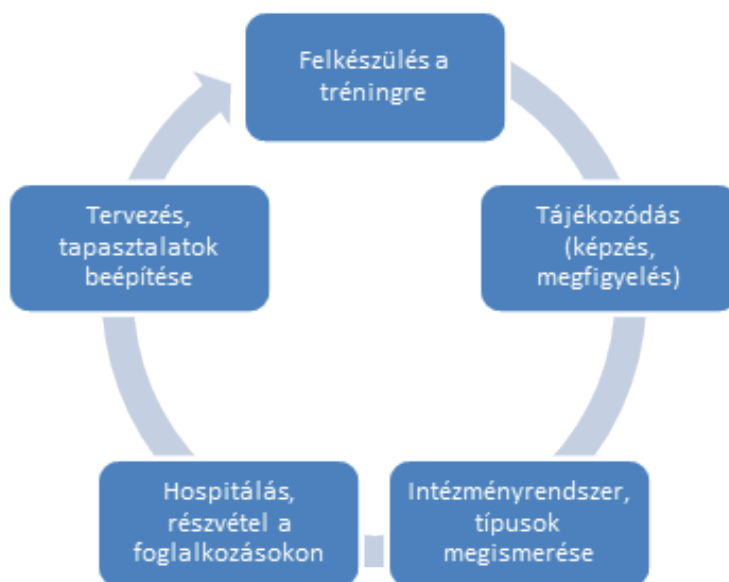
¹⁰ Forrás: <http://tapasztalati-tanulas-kepzes.hu/tapasztalati-tanulas>

¹¹ Tókos 2005.

¹² Hunya 2014.

2. A HOSPITÁLÁS HELYE A TRÉNERRÉ VÁLÁS FOLYAMATÁBAN¹³

Hogyan válhat jó trénerre egy arra vállalkozó jelölt? Milyen ismereteket, tudást és gyakorlati készségeket, képességeket kell elsajátítania? Ehhez elég jó eligazodást ad a szak KKK-ja, de ahhoz már kevesebbet, hogy ennek a tudásnak és képességeknek a begyakorlásához milyen képzési módszertanra van szükség. A képzés tanterve eligazodást ad a tréner számára fontos ismeretek, tudáselemek és képességek megszerzéséhez. Az egyik ilyen – a képzés tantervének kialakítói szerint – fontos elem a hospitálás. A hospitálás kifejezés latin eredetű, maga a szó megfigyelést jelent. A hospitálásnak a pedagógiai, oktatási munkában való használata szélesebb körű, nem egyszerűen egy megfigyelési folyamat, hanem egy olyan rész, amely egy tanulási folyamatba illeszkedik, annak minden elemére reflektálva. Így van ez jelen képzés esetében is. Éppen ezért nem pusztán magát a hospitálási eseményt mutatjuk be az alábbi részben, hanem ezt egy rendszer részeként értelmezzük. A tananyag jelen fejezetének elkészítéséhez Lenkovics Ildikó: A tanítás tanulása c. jegyzetét használtuk. A jegyzet a hospitálást a tanórai felkészülés részeként mutatja be és két szakaszra bontja. Az I. szakasz a tájékozódás, míg a második a tervezés. Minden szakasznak fontos szerepe van a folyamatban, hiszen a hospitáláson részt vevő csak akkor képes megfelelő ismereteket szerezni megfigyelése tárgyáról, ha azt nem csak önmagában tekinti, hanem a környezetével együtt szemléli és értelmezi. A trénerre válás folyamatában is hasonlóan gondolkodunk a hospitálásról (2. ábra).

2. ábra: Hospitálási tapasztalatok, megfigyelések visszaépítése a képzésbe (saját szerkesztés)

¹³ Lenkovics (é.n.)

2.1. A hospitálási szakaszok fontossága, jelentősége

2.1.1. Tájékozódás

A cél, hogy a jelölt tisztában legyen azzal, hogy majdani tréneri tevékenységét milyen közegben, milyen szervezeti kultúrában, milyen sajátos kommunikációs viszonyok között kell megvalósítania. Minél összetettebb, minél árnyaltabb képet tud alkotni a későbbi gyakorlati helyként funkcionáló intézményrendszeréről, később annál könnyebben tud (a képzés során elsajátított elméleti és gyakorlati tudása birtokában) megfelelő tréningtevékenységét folytatni.

2.1.2. Az intézményrendszer megismerése

A képzésben részt vevő hallgatók a közigazgatás különböző szervezeti egységeiből érkeznek, sokan közülük rendelkeznek korábbi tréneri tapasztalatokkal is. Rálátásuk van saját szervezetük értékeire, a gyakorlati képzésekre vonatkozó elképzeléseire, törekvéseire. Fontos, hogy legyenek tisztában azzal, hogy milyen sajátosságai vannak a helyi képzési terveknek, ebben a tréningek milyen helyet foglalnak el, milyen egyéni és csoportos igények vannak a tréningek területén, milyen egyéb szükségletek? Milyen a vezetőség hozzáállása a képzésnek ehhez a formájához? Érdemes megvizsgálni a környezet infrastrukturális mutatóit is, milyen termek állnak rendelkezésre, milyen eszközök (technika, digitális eszközök), milyen vezetői stílus, vezetői kultúra jellemző a szervezetre, hogy tekint a vezetés a tréningre, mint tanulási formára? Mit gondolnak erről a tanulási formáról a kollégák különböző szervezeti szinteken?

Alkalmazható módszerek: dokumentumelemzés, interjú, célzott beszélgetés, megfigyelés.

2.1.3. Hospitálás tréningen, tréningmódszereket használó gyakorlati foglalkozáson

A felkészülés fontos és nélkülözhetetlen része a folyamatos megfigyelés. A tréningfolyamatok közvetlen észlelése olyan tapasztalatokat, élményeket nyújt, amelyek másként nem pótolhatók. Fontos nyilván a saját élmény megszerzése (ezt a képzés során a különböző kint/bent helyzetek adják majd), de a megfigyelés mint alaptevékenység elengedhetetlen a leendő tréner számára. A megfigyelés során fontos különböző szempontok folyamatos szem előtt tartása, ezáltal lesz képes arra a tréner, hogy a hospitálás tapasztalatai alapul szolgáljanak saját tréneri eszköztára kialakításához.

Mindennapi működésünket is átszövi a megismerés, ám ezt nem tekinthetjük mérvadónak egy tanulási folyamatban, hiszen ezt a fajta megismerést mély meggyőződések és érzelmek befolyásolják, erősen szubjektív jellegű, ennek következtében szinte belekódolt a hibázás lehetősége. A pontatlan megfigyelésből gyakran következik a túláltalánosítás, a szelektív észlelés veszélyes, de még akár a hozzáköltés hibája is előfordulhat. Még egy gyakran előforduló hibát is ejthetünk ilyen esetekben, hogy nem visszük végig a megismerési folyamatot, idő előtt megállunk, ennek következtében pedig a levont következtetéseink nem védhetők. A felsorolt hibákat, hiányosságokat a tudományos megismerés próbálja szervezettségével és elvrendszerével kiküszöbölni. A megismerés akkor nevezhető tudományosnak, ha „tevékenységünk tipikusan tudatos és szándékos, előre megtervezett, rendszeres és szisztematikus...”¹⁴

Egy gyakorlati tevékenység megfigyelője, látogatóként (hospitálás) egy szisztematikus megfigyelői munkát végez. A megfigyelés sok mindenre kiterjed, tárgya lehet a tréning, a tréner, a részt-

¹⁴ Sztárayné 2013.

vevők, a tréner és a résztvevők közötti interakció, a tevékenységek, az alkalmazott módszerek és a tréningnek helyet adó tér is. Ahhoz, hogy a megfigyelés hasznos legyen és a megfigyelési folyamat tapasztalatai és a látottak hasznosak legyenek, fontos a megfelelő megfigyelési technika kiválasztása és a látottak rögzítésére alkalmas eszköz előkészítése, kidolgozása. Arról sem szabad elfeledkeznie a megfigyelést végző személynek, hogy a megfigyelés hatással van magára a folyamatra, hiszen hatással van az abban részt vevő, azt alakító személyekre.

A hospitálás során a tudományos megfigyelés három kritériumának kell megfelelni:

1. céltudatosság – ezt biztosítja a megfigyelési szempontok megfelelő kiválasztása,
2. tervszerűség – jelenség pontos meghatározása, módja, megfigyelési technika kiválasztása,
3. objektivitás – A lehetőségekhez képest törekedni kell arra, hogy a megfigyelés mentés legyen az előítéltektől, kiküszöbölje a szubjektív faktorokat, és minél teljesebb mértékben próbálja meg a valóságot leírni.¹⁵

A megfigyelés akkor lesz használható a későbbi elemzési folyamatban, ha a megfigyelés eredményei dokumentálása kerülnek. „A megfigyelési módszerek két csoportba sorolhatók: strukturálatlan és strukturált technikák. A strukturálatlan technikák során a maga teljes valóságában, kódolás nélkül rögzítjük az eseményeket, (esetünkben a tréningen történeteket), strukturált technikák alkalmazásával előre meghatározott válogatásban, előre meghatározott módon, kódolással történik a rögzítés. (...) Mindegyik változat használható a helyszínen a történés idejében a látottak rögzítésére.”¹⁶ A megfelelő dokumentációs módszer kiválasztása és közös létrehozása a tréneri gyakorlat első négy órájában történik.¹⁷ A résztvevők és a felkészítő tréner közösen állapodnak meg a megfelelő módszer kiválasztásában. Az alábbiakban felsorolt típusok egy-egy lehetséges módját jelentik a megfigyeltek rögzítésének.

A választható dokumentumok típusai:

- a, Feljegyzések: A dokumentálás ezen típusa a kötetlen megfigyelések rögzítésére szolgál. A megfigyelő csak azokat rögzíti, amelyek számára érdekesek, fontosak, lényegesek. A feljegyzések készítésére itt a szubjektivitás a jellemző, éppen ezért ezt a típust nem nagyon javasoljuk használni, hiszen itt nagyon sok mindent kell később emlékezetből kiegészíteni.
- b, Kettéosztott napló: Maga a megosztás a készítő szerint meghatározott. Ennek tartalma tehát a hospitáló és a mentor-tréner együttes munkája alapján készülhet el. Egy olyan táblázatot képzeljünk el, amelynek egyik oldala alkalmas arra, hogy az egyik oldalon a tréning menetét kövesse végig a hospitáló, míg a másik oldalra kerülnek a hospitáló megjegyzései, reflexiói. A két feljegyzés így elkülönül egymástól, de a megbeszéléskor ezt egybe lehet látni, így ezt a tréning utáni megbeszéléshez nagyon jól lehet használni (melléklet B).
- c, Szelektív jegyzőkönyv: A megfigyelő ennél a dokumentumformánál előre meghatározza, hogy a megfigyelt eseményekkor számára milyen elemek, milyen szempontok a fontosak. A megfigyelés során mindvégig arra törekszik, hogy ezeket az előre kiválasztott és kiemelt részemeket jegyezze le. Itt már megjelenik az objektivitás, mint fontos elvárando kritérium. Az objektivitás biztosítja a jelölt számára azt, hogy a későbbi elemzéshez, megbeszéléshez a rendelkezésre álló információk a valóságot tükrözzék (melléklet A).
- d, *Kategoriarendszeres megfigyelési technika:* A módszer lényege, hogy a megfigyelendő jelenség előzetesen kialakított csoportosítás, osztályzás alapján kerül rögzítésre. A lejegyzésre kerülő információkat természetesen meglévő, vagy mesterségesen létrehozott kategóriákkal kell összevetni és egy kategóriának kell megfeleltetni. A rögzítés történhet a kategóriák előfordulási, vagy az időegység szerinti rendszerben, vagy akár két szempont együttes alkalmazásával. A módszer előnye, hogy könnyen alkalmazható, egyszerű a rögzítés, magas az érvényességi,

¹⁵ Sztárayné 2013.

¹⁶ Szarka 2015.

¹⁷ Tréneri gyakorlat hospitálás, tréning forgatókönyv, 1-4. óra.

megbízhatósági foka, alacsony a szubjektivitás, a megfigyelés során nagyon sok információ megmarad és megkönnyíti az információk feldolgozását. A módszer hátránya, hogy a kategóriarendszer kialakítása nehézségekbe ütközhet. Feltételezi ugyanis a jelölttől a téma és tevékenység pontos ismeretét, a kategóriákhoz való tartozás kritériumait pontosan kell használnia, továbbá következetesnek kell lennie a besorolás elvégzésénél.¹⁸

e, *Teljes jegyzőkönyv*: A hospitáló ilyen dokumentáció végzésénél minden történést rögzít a helyszínen. Itt nemcsak a történések, de a kommunikáció minden megnyilvánulása rögzítésre kerül (verbális-nem verbális megnyilvánulás, egyéb események, hangulat, környezet stb.). Ezt a típusú dokumentációt nagymértékben segíti, ha a tréningen kép- és hangfelvétel készítésére is lehetőség van, természetesen ez csak a jelenlévők beleegyezésével történhet.

2.1.4. A megfigyelési adatok elemző feldolgozása, értékelése

A hospitálás hasznossága és célja a megfigyelt és rögzített adatok feldolgozásával valósul meg. A jelölt a megfigyeltekből bővítheti tudását, megerősítheti nézeteit, mintákat leshet el, vagy ellenkező esetben, az esetlegesen előforduló negatív jelenségekből is tanulhat, hiszen tudatosíthatja magában, hogy ezeket el akarja kerülni, és hogy ezt hogyan tudja majd saját gyakorlatában megvalósítani. Fontos, hogy a minta saját gyakorlatba építése tervezetten, tudatosan és reflexíven történjen. A trénerképzésben a felkészülési folyamatban lebonyolított hospitálások tapasztalatainak feldolgozása közvetlenül a bemutató tréning/foglalkozás után történik, ezt a tréninget tartó tréner, mentor irányítja. Ennek kereteit a mentor-tréner határozza meg, a rendelkezésre álló időkeret 2 óra.

2.1.5. A tapasztalatok beépítése a tréneré válás folyamatába

A teljes gyakorlat (26 óra) zárása az utolsó négy órán történik, ahol a hospitálási tapasztalatok feldolgozása egy 4 órás gyakorlat keretein belül történik meg. Ez az alkalom egy közös, kiscsoportos foglalkozás, ahol a hallgatók 10-12 fős csoportokban dolgozzák fel a tréning tapasztalatait és osztják meg egymással érzéseiket, benyomásaikat több gyakorlat keretén belül.¹⁹

2.2. A hospitálási tapasztalatok feldolgozásának ajánlott szempontjai

I. A tréning menete:

- mi volt a tréning célja, a szervezet szempontjából milyen folyamatba illeszkedik,
- domináns módszertani feladatai alapján milyen jellegű volt a tréning,
- a tréning célja, ennek teljesülése,
- a célok teljesülésének okai,
- a tréning résztvevői kompetenciáinak fejlesztése, a közvetítendő tudás elemzése,
- a tréning tartalma, tudás-anyaga megfelelt-e e korszerűség elvének,
- hogyan épített a tréning a résztvevők előzetes tudására, hogyan biztosította az előzetes tudás-aktuális tudás viszonyát,

¹⁸ Az anyag 1.8. alfejezetében található erre jó minta.

¹⁹ Tréneri gyakorlat hospitálás, tréning forgatókönyv, 23-26. óra.

- milyen stratégiával dolgozott a tréner, megfelelt-e ez a csoport szintjének, elvárásainak,
- a tréning szerkezeti tagolása, felépítettsége.

II. A tréning szervezésének módjai, munkaformái:

- a tréning megszervezettsége, az idő felhasználása, a tréneri tevékenység, a résztvevők tevékenységének gazdaságossága,
- a tréning mikrostruktúrájának vizsgálata, belső arányok, szervezettség (elemek szerint),
- munkaformák megválasztása, megszervezettsége,
- differenciált szervezési elvek alkalmazása, hatékonysága, okok.

III. Alkalmazott módszerek:

- a tréner módszertanának jellemzői (hagyományos, korszerű),
- a tréner személyiségének sajátossága, adottsága, viszonya a különböző módszerekhez,
- Az alkalmazott módszerek megfelelése a célnak, a tartalomnak, a csoportnak,
- egy-egy módszer alkalmazásának módja (kérdézési technika, magyarázat, reflexió, feldolgozás, stb.),
- a tréner értékelési kultúrája – az értékelés viszonya a tréning céljához.

IV. Oktatási eszközök:

- a tréningnek helyt adó szervezet infrastrukturális hátterének minősége,
- a hagyományos információforrások megválasztása, használata, hozzáférhetősége,
- a digitális kommunikációs eszközök alkalmazása, használata,
- a tréner saját eszköztára, innováció megléte.

V. Tréner-résztvevők kapcsolata:

- a tréner személyisége, vezetési, irányítási stílusa,
- a tréner szakmai kompetenciái, vezetési, módszertani felkészültsége,
- az egyén tanulás igények elfogadása iránti toleranciája, adaptivitás eredményessége,
- tréneri kultúrája: kommunikáció, konfliktuskezelés, hatásgyakorlás,
- innovációs törekvések, ennek jelenléte a tréningen,
- kapcsolata a környezettel (képzésszervezők, társtrénerek).

2.3. A mentor-tréner szerepe a folyamatban

Mit tehet a mentor-tréner a jelöltért a hospitálási folyamatban:

- szakmai felelősséget vállal érte, irányító, koordináló szerepet tölt be;
- együttműködik a jelölttel, segíti, támogatja az egyéni kompetenciafejlődést optimálisan biztosító tevékenységek megtervezését;
- szakmai segítséget nyújt a jelölt tervező tevékenységének fejlődéséhez;
- támogatja és segíti a jelöltet az egyes tevékenységek teljesítésében;
- segít, tanácsadói attitűdjével viszonyul a jelölthöz;
- a hospitálás előtti felkészítésen végig veszi a jelölttel a tréning forgatókönyvét, a tematikát, az egyes gyakorlatok módszertani és technikai hátterét.

3. EGY GYAKORLATI PÉLDA BEMUTATÁSA²⁰

A tananyag ezen része – a bevezetőben bemutatott célkitűzésekkel összhangban – egy minta-tananyag ismertetése. A digitális tananyag a hospitálásra való felkészülés folyamatát mutatja be. A tananyag tanulságait és módszertani javaslatait jól lehet használni a trénerképzésben is. Az itt ismertetett gyakorlati módszertani anyag, a korábban bemutatott jegyzőkönyvek és naplók mellett egy más típusú dokumentációt is bemutat. A tananyag több részre osztva készíti fel a hospitálót a hospitálással kapcsolatos ismeretek megszerzésére. Az első részben a tevékenység megfigyelésének lebonyolítását mutatja be a szerző két dokumentumon keresztül, majd a második részben a módszertani megfigyelések elvégzéséhez ad segítséget.

3.1. A tevékenység megfigyelése és értékelése

3.1.1. A tevékenység leírása

A tananyag egy konkrét módszerhez (Flanders–módszer) kapcsolódóan javasolja, hogy a gyakorlati tevékenységgel kapcsolatban állítson össze egy jegyzetet, amely a megfigyelés módszereit tartalmazza. A konkrét gyakorlati tevékenység megfigyelése lehetőséget ad arra a hospitálónak, hogy a módszertanban tanult elméleti ismereteit összevesse a gyakorlattal. A hospitálás során ellenőrizni tudja a felkészülés során tervezett módszerek és eszközök gyakorlati alkalmazásának hatékonyságát. A két tapasztalás segíthet a gyakorlati képzést végző hallgatónak abban, hogy könnyebben tudjon felkészülni majd a saját gyakorlati képzésére. A hospitálás során az egyik legfontosabb történés a foglalkozás vezetője és a résztvevők közötti interakció. Ez a kapcsolat, a kommunikáció fontos mutatója annak, ami a helyszínen történik. Ennek megfigyelésére fejlesztett és próbált is ki a gyakorlatban jól használható, bővíthető megfigyelési szempontsört Flanders (3. ábra)

²⁰ A fejezet Nagy Tamás (2015) digitális tananyaga alapján készült. A tananyagban közölt ábrák szintén ebből a tananyagból származnak. https://www.tankonyvtar.hu/hu/tartalom/tamop412b2/2013-0002_a_kozlekedes_tantargycsoport_oktatasanak_modszertana/KM/skmes612g.scorm

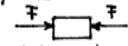

Tanári beszéd	Indirekt hatás	1. Elfogadja a tanulók érzéseit 2. Értékel, buzdít 3. Elfogadja és felhasználja a tanulók gondolatait 4. Kérdést tesz fel
	Direkt hatás	5. Előad, magyaráz, elbeszél 6. Utasít 7. Bíráل, tekintélyét igazolja
Tanulói beszéd		8. Tanulói beszéd (válaszok) 9. Tanulói beszéd (kezdeményez)
Csend		10. Csend és zavar

3. ábra: Flanders megfigyelési szempontjai

Az órák, illetve foglalkozások (tréningek) megfigyelésére a táblázatban látható szempontok tovább bővíthetők, és az egyes elemek tovább finomíthatók. A tanári és tanulói beszédet lehet például tovább bővíteni a tevékenység szintjei alapján (megértés, ismeret, alkalmazás, inte.gráció). A csend kategóriát szintén érdemes differenciálni és megkülönböztetni a csendet okozó tevékenységét (ír, rajzol, olvas, képet tanulmányoz, stb.). Ugyancsak érdemes a tanár és a tanuló metakommunikatív jelzéseinek táráát tovább finomítani (mosoly, izgés-mozgás, bosszankodás, grimaszolás, stb.).

3.1.2. A hospitálási napló megismerése és „értelmezése”

Az első feladat ezzel kapcsolatban a napló szerkezetének megfigyelése és lerajzolása, illetve a megfigyelés során összegyűjtött információk megjegyzése. A tananyag bemutat egy valódi hospitálási naplót (kézzel írva) és ennek elemzését kéri (4. ábra).

Idő	Tanári tevékenység	Tanulói tevékenység	Eszköz	Táblakép, megjegyzés
1.p.	Napló kitöltése A mai órán új anyaggal foglalkozunk: Szilárdságtan! Kezdzetek új adalt! Mi is az a szilárdságtan? Diktálom a definíciót!	Jelentés	Tábla	(Bemutatókorcs elmaradt) 14. óra <u>Szilárdságtan</u> 1. <u>Szilárdságtan fogalma</u> (Visszakérdez, ellenőrizi hogyan dolgoznak a tanulók)
8.p.	Három szót kiemelek a megfogalmazásból. Húzzatok alá! Fontos! Még nem ismerjük az igénybevétel fogalmát. Diktálom! Igénybevétel problémájának megvilágítása szakmai példával → Tengelycsonk kialakítása → RABA gyár Milyen igénybevételeket ismertek? Helyes a válasz. Csoportosítsuk az igénybevételeket!	Tanulók írják a füzetbe: Azokat az <u>összefüggéseket</u> vizsgálja, amelyek alapján az <u>igénybevételnek</u> kitett szerkezetek <u>szükséges</u> méretei meghatározhatók. Tanulók írják az igénybevétel definícióját. Válasz: - húzási - nyomás Válaszok: - hengervejcsavarok meghúzása során ébredő ig. - dugattyúcsapszeg igénybevétele - laprugó igénybevétele - stabilizátor igénybevétele	Tábla Tábla	2. <u>Igénybevétel</u> 2.1. Igénybevétel fogalma (Jó a szakmai példa alkalmazása) 2.2. Igénybevételek felosztása egyszerű összetett húzás: nyomás: hajlítás: nyírás: csavarási: (Jó a segédábrák alkalmazása)
16.p.	Tudtok példát mondani a húzó igénybevételre? Nyírásra példa? Hajlításra példa? Csavarási igénybevétel alkalmazzák? Az összetett igénybevételekkel nem foglalkozunk mélyebben → Pl.: csapágy			
20.p.	Feszültség fogalmának bevezetése. Tanuló segítségével → Húvkapdica Lediktálom a feszültség fogalmát! Írjátok a füzetbe! Feszültség fogalmának magyarázata.	Tanulók írják a definíciót.	3. dim. t.e. Tábla	3. <u>Feszültség:</u> (Táblakép rendezetlen) A felületegységre eső belső erőt feszültségnek nevezük. Jele: σ (szigma)

4. ábra: A hospitálási napló egy oldala

A gyakorlati foglalkozáson (óra, tréning) látott és hallott történéseket, interakciókat részletesen kell rögzíteni, hiszen ez alapján lehet majd a későbbiekben rekonstruálni, felidézni és elemezni a foglalkozás tartalmát. Fontos, hogy – a lehetőségekhez képest minél pontosabban - le kell írni mindazt, ami ténylegesen elhangzott és ezt ki kell egészíteni a foglalkozás hangulatára vonatkozó feljegyzésekkel is.

Amire ilyenkor érdemes figyelni:

- benyomások (óra hangulat, tanár viselkedése, szóhasználat, verbális és nem-verbális kommunikációja),
- jelezni kell a hibás vagy jó, vagy különleges megoldásokat,
- metakommunikációra vonatkozó információk.

Az elhangzott, leírt tartalmak az ott elhangzottakhoz, leírtakhoz hasonló módon kerüljenek rögzítésre (szöveg, alak, elhelyezés – törekedve az objektivitásra a megfigyelésben és rögzítésben). Ezek az összegyűjtött és lejegyzett adatok a foglalkozást követő megbeszélés, értékelés alapinformációi. Fontos az is, hogy a későbbi értékeléskor a vázlatban megfogalmazott követelményekkel összevetve történjen meg az értékelés, hisz így lesz majd az értékelés objektív és használható.

3.2. Módszertani szempontú megfigyelés

Itt a megfigyelés középpontjában a módszertanra vonatkozó elemek állnak. A gyakorlati készség megszerzését a tananyag az előbbihez hasonló táblázat értelmezésében látja. Itt azonban az értelmezés tárgya a foglalkozás módszertani megfigyelésére vonatkozik. Ebben az esetben a megfigyeléshez a tananyag egy másik segédletet ajánl. Ezt megfigyelési módszer és adatgyűjtő lapnak nevezi (5. ábra).

Az adatlap célja:

- a típusok alkalmazási gyakoriságának,
- a módszer-kombinációk megválasztásának,
- az idő-felhasználás hatékonyságának,
- a különböző tantárgyak tanítása során alkalmazott módszertani eljárások különbségeinek;
- a didaktikai feladatok megoldása során alkalmazott eljárások különbségeinek;
- a tanulói önálló tevékenységek típusának és gyakoriságának az összegyűjtése.

Az adatlap arra alkalmas, hogy a megfigyelések eredményeit egy meghatározott kategória-rendszer alapján tudják rögzíteni a hallgatók. Az előre egyeztetett és kódolt betűjelek segítségével történik a tanár és a tanulók tevékenységeinek a leírása. A kódok segítségével gyorsan és röviden történhet a leírás készítése. Az adatokat sorokba és oszlopokba rendezve kell rögzíteni. A rögzítés megszokott időegysége 10 másodperc, de itt lehet nagyobb időtartamokkal is dolgozni. A táblázatban az időtartam 1 perces egységei vastag vonallal kerülnek elválasztásra.

A táblázat függőleges tengelyéhez rendelt sorokba lehet írni a tanárok és a diákok tevékenységeit. A kódolás feloldását a táblázat fejléce tartalmazza (5. ábra).

- T: a tanár tevékenységei (mindenekelőtt az oktatási módszereket);
- Tte: a tanár által alkalmazott taneszközök;
- d: a diákok tevékenységei (mindenekelőtt a tanulási tevékenységüket);
- dte: a diákok által használt taneszközök.

Egy űrlap két oldala 48 percnyi tevékenység rögzítését biztosítja (Ez elegendőnek bizonyult egy-egy tanóra megfigyelésére). Így rögzítésre kerülhet 288 különálló egység, 1152 kategória. A rendszer segítségével rendkívül részletes leírás készíthető. A pontosságot segíti, ha a megfigyelő a rögzítés során stoppert használ, így az időintervallumok rögzítésénél elérhető a másodperces pontosság.

Az adatgyűjtés kétféle módon történhet. Az egyik azonnal a helyszínen, megfigyelés során és közben, a másik pedig a foglalkozásról készített videofelvétel utólagos elemzésével. A módszer segítségével az adatrögzítést végzők készség szinten sajátítják el az események besorolásának szabályait.

Leírás és elbeszélés: LE	Kérdés: Ké	Munkafüzet:	Tábla: T	Utasítás: U	Egyéni: E	Tanár:
Magyarázat: M	Vita: Vi	Mf	ITR: I	Közlés: K	Csoport: Csp	Tantárgy:
Bemutató: B	Beszélgetés: Be	Feladatlap: Fl	Eredeti tárgy: Et	Csend: Cs	Differenciált: Di	Témakör:
Ellenőrzés: El	Válasz: V	Kíséret: Kt	Modell: Md	Figyel: F		Óratípus:
Értékelés: Ér		Füzet: Fű	Számítógép: S	Késés: X		
		Rajzlap: R		Diktálás: D		

	1						2						3						4						5						6					
	10	20	30	40	50	60	10	20	30	40	50	60	10	20	30	40	50	60	10	20	30	40	50	60	10	20	30	40	50	60	10	20	30	40	50	60
T																																				
Tte																																				
d																																				
dte																																				

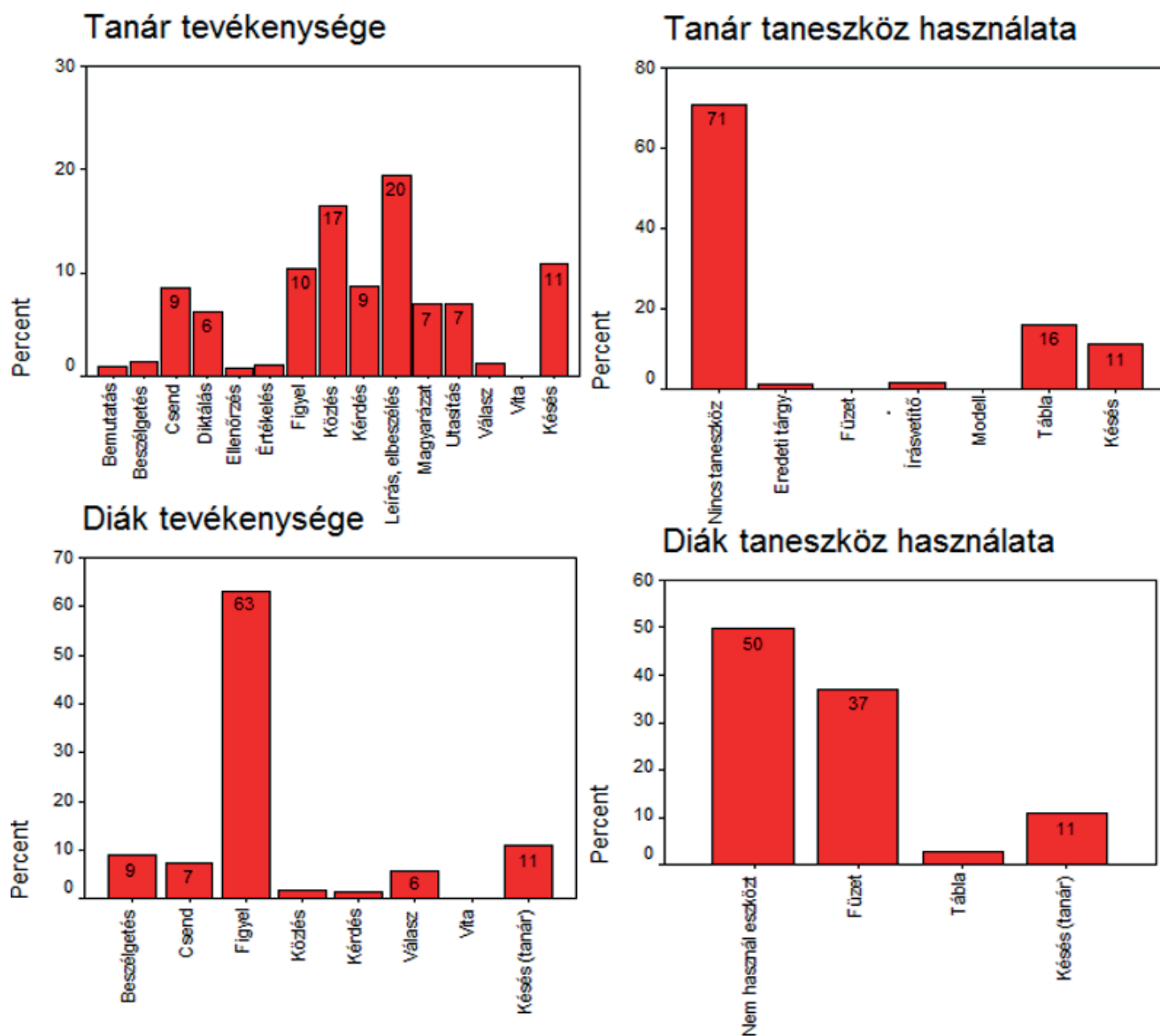
	7						8						9						10						11						12					
	10	20	30	40	50	60	10	20	30	40	50	60	10	20	30	40	50	60	10	20	30	40	50	60	10	20	30	40	50	60	10	20	30	40	50	60
T																																				
Tte																																				
d																																				
dte																																				

	13						14						15						16						17						18					
	10	20	30	40	50	60	10	20	30	40	50	60	10	20	30	40	50	60	10	20	30	40	50	60	10	20	30	40	50	60	10	20	30	40	50	60
T																																				
Tte																																				
d																																				
dte																																				

	19						20						21						22						23						24					
	10	20	30	40	50	60	10	20	30	40	50	60	10	20	30	40	50	60	10	20	30	40	50	60	10	20	30	40	50	60	10	20	30	40	50	60
T																																				
Tte																																				
d																																				
dte																																				

5. ábra: Adatgyűjtő lap

A táblázat alapján egy a későbbi elemzés számára jól átlátható koordináta-rendszert lehet létrehozni, ahol a függőleges tengelyen szerepelnek a másodpercek (percek), a vízszintes tengelyen pedig a tevékenységek, illetve az eszközök (6.ábra).

6. ábra: Eredmények - részlet

4. ÖSSZEGZÉS

A tanítás tanulása című jegyzet szerzője egy korai és egy századunk alternatív pedagógiai módszeréből hozott idézettel zárja tanulmányát. A régi kínai bölcsélet így szól: „hagyd, hogy csináljam,” míg a Montessori elv ezt mondja: „Segíts, hogy magam csinálhassam”. A hospitálás során ezek a szállóigék fontos tanulságként szolgálnak a tréninget tartó mentor-tréner számára abban, hogy mindvégig azt tartsa szem előtt, hogyan segíthet a jelöltnek abban, hogy jó trénerre váljon. A másik két szempont, amire figyelemmel kell lennie a támogatási folyamatban, az a kompetencia-alapú oktatás és a reflektivitás fejlesztése, ahogy azt tananyagunk első részében kiemeltük. Tananyagunk a bevezetőben megadott hármas célkitűzés alapján bemutatta a két fontos alapelvet, ezt követően a hospitálás folyamatát és az egyes lépések alatti fontos tevékenységeket, végül pedig bemutatott egy minta-tananyagot, amely segítségével meg lehet ismerkedni a hospitáláshoz szükséges dokumentumokkal és módszertanokkal.

5. MELLÉKLETEK

A mellékletben a tananyagban szereplő, a megfigyelések rögzítésére alkalmas dokumentumokból mutatunk be néhány példát. Ezek közül bármelyik használható, illetve ezeket lehet majd használni a gyakorlat során kialakítandó szempontrendszer közös kialakításra.

5.1. Szelektív jegyzőkönyv – minta

Dátum

Tréning témája

Csoport sajátosságai

Idő	Tréneri tevékenység, módszerek	résztevők tevékenysége, megnyilvánulások	megjegyzések

5.2. Hospitálási napló – minta

Hallgató neve: szak:.....

A hospitálás időpontja:

Tréning témája:

A tréninget tartó tréner neve:

Ismertesse a felkészítő trénerrel folytatott, a hospitálást megelőző beszélgetés tartalmát (a tréning/foglalkozás célja, a csoport jellemzése, előzetes tudása, a tréning helye a célcsoport képzési terveiben, milyen (rész) kompetenciáik fejlődnek elsősorban, milyen eredménnyel, hogyan segíti a tréner a résztvevők tanulást stb.)!

Fontos: Térjen ki a szakma-specifikus gyakorlati megoldásokra!

A mentorral (felkészítő tréner) közösen kidolgozott és a mentor (felkészítő tréner) által jóváhagyott konkrét megfigyelési szempontsor leírása:

A megfigyelések rögzítésének alkalmazott módszerei és eszközei:

21

Mutassa be a megfigyelt óra/foglalkozás szerkezetét (osztott napló formájában)! Ha volt, emelje ki az óra/ foglalkozás (rész)projekt jellegét vagy más speciális és komplex megoldását.

Téma vagy feladat	Tréneri tevékenység	Résztvevői tevékenység	Értékelési forma	Időtartam

²¹ A kidolgozott eszköz (mátrix, táblázat, vizuális ábra stb.) a naplóhoz csatolni kell.

Jellemezze a tréning hangulatát, a tréner-résztevők, a résztvevő-résztevők kapcsolatát, a résztvevők figyelmét, fegyelmét, motiváltságát, aktivitását, kreativitását, kooperációját a trénerrel!

22

Ismertesse a tréner által a gyakorlatban alkalmazott szervezési formákat, az alkalmazott módszereket és eszközöket! Fontos: Emelje ki a szakma-specifikus nevelési - oktatási formákat, módszereket és eszközöket!

szervezési forma (egyéni, páros, kiscsoportos, osztály: bontott / teljes)	oktatási - nevelési módszer (általános és szakma-specifikus)	munkaeszköz (általános és szakma-specifikus)	specifikus differenciálás módja

Elsősorban milyen fejlesztési célok valósultak meg a tréningen?

(A tartalomra vonatkozó kompetenciák: ismeretek, képességek, attitűdök, értékek, személyiségfejlődés területei.)

Válaszát indokolja és emelje ki a szakma-specifikus célokat!

Mi tette könnyebbé, nehezebbé a tréner munkáját?

A tréninget követő, értékelő megbeszélés főbb témái, konklúziók, önértékelés:

Kelt,

mentor (tréner) aláírása

jelölt aláírása

²² Ehhez segítségképpen a szakanyagban bemutatott módszerekből lehet választani.

6. IRODALOMJEGYZÉK

1. Falus Iván – Kimmel Magdolna (2003). A portfólió. Oktatás-módszertani Kiskönyvtár. Gondolat, Budapest.
2. Henczi Lajos – Zöllei Katalin (2007): Kompetenciamenedzsment. Perfekt, Budapest.
3. Hunya Márta (2014): Reflektív pedagógus, reflektív gyakorlat. online közlés. <http://ofi.hu/publikacio/reflektiv-pedagogus-reflektiv-gyakorlat>.
4. Kétté. Tapasztalati Tanulás alapítvány. <http://tapasztalati-tanulas-kepzes.hu/>
5. Korpics Márta (2015): Pedagógus kompetenciák. In Kuráth Gabriella – Héráné Tóth Andrea – Sipos Norbert (szerk.) PTE Diplomás Pályakövető Rendszer tanulmánykötet 2015. Pécsi Tudományegyetem, Pécs, 175-192. o.
6. Lenkovics Ildikó (é.n.) A tanítás tanulása. Segédanyag a gyakorlati tanításhoz. http://www.nyf.hu/bgytk/sites/www.nyf.hu.bgytk/files/docs/02_a_tanitas_tanulasa.pdf (utolsó letöltés: 2018. május 20.)
7. Nagy Tamás (2015): A közlekedés tantárgycsoport oktatásának módszertana. Digitális tananyag. BME TK. https://www.tankonyvtar.hu/hu/tartalom/tamop412b2/2013-0002_a_kozlekedes_tantargycsoport_oktatasanak_modszertana/KM/skmes612g.scorm
8. Szarka Emese (2015): Útmutató az Egyéni nevelési Gyakorlat 1. tevékenységeihez, nappali és levelező tagozaton. AVKF Vác. docplayer.hu/2051044-Utmutato-a-csoport-elotti-tanitasi-gyakorlatokhoz-utmutato-osszeallitotta-dr-szarka-emese-szakfelelos-vac-2015-0-o-l-d-a-l.html (utolsó letöltés: 2018. május 21.)
9. Sztárayné Kézdy Éva (2013): Kutatásmódszertan és prezentációkészítés. Digitális tananyag. KRE BTK. https://www.tankonyvtar.hu/hu/tartalom/tamop412A/2011-0091_KM_01_Bevezetes_a_tudomanyos_elemzesbe/adatok.html
10. Tókos Katalin (2005): Az önismeret-jelenismeret tanítója, fejlesztője: az „új arcú”, reflektív pedagógus. Új Pedagógiai Szemle, 2005/12.
11. Vass Vilmos (2006): A kompetencia fogalmának értelmezése In Demeter K. (szerk.) A kompetencia Forrás: <http://www.ofi.hu/tudastar/tanulas-tanitas/kompetencia>. online közlés. (utolsó letöltés: 2015. március 20.)

A Nemzeti Közsolgálati Egyetem kiadványa.

Nemzeti Közsolgálati Egyetem;
Államtudományi és Közigazgatási Kar
www.uni-nke.hu

Felelős Kiadó:

Prof. Dr. Kis Norbert Dékán

Címe:

1083 Budapest, Üllői út 82.

Kiadói szerkesztő:

Kiss Eszter

Tördelőszerkesztő:

Bödecs László

978-615-5870-42-2 (PDF)

A kiadvány

a KÖFOP-2.1.1-VEKOP-15-2016-00001

„A közszolgáltatás komplex kompetencia,
életpálya-program és oktatás technológiai
fejlesztése” című projekt keretében készült
el és jelent meg.

SZÉCHENYI 2020

MAGYARORSZÁG
KORMÁNYA

Európai Unió
Európai Szociális
Alap

BEFEKTETÉS A JÖVŐBE